

Universum

revue ČESKÉ KŘESŤANSKÉ AKADEMIE

3/2021

Lítost není pro mě

S Vojtěchem Sedláčkem hovořil Josef Beránek

Za synodální církev

Michael Czerny SJ

Za synodální církev – změna postoje, nebo splnění pokynu?

Alois Kříšťan SDB

Inspirace pro hledání konsenzu ve farnosti

Michal Opatrný

Dva pilíře mezinárodního zdanění

Martin Kupka

Bouřlivé léto varuje

Jan Bednář

Romský holocaust – Otevřená otázka

S Jiřím Smlsalem hovořil Jan Haken

Za teologem Vladimírem Boublíkem

Zdeněk A. Eminger

Po pandemii by naše oči měly vnímat realitu jinak

S papežem Františkem hovořil

Mons. Dario Vigano

Cesta dlouhým dnem i nocí... k životu

Lukáš Jirsa

Teologická interpretace díla Jana Patočky

Jan Frei

Bůh a klaun

Přemysl Rut

ROČNÍK XXXI, CENA 50 Kč

Lítost není pro mě

Když je projekt dobrý, peníze se vždycky najdou, říká Vojtěch Sedláček, který úspěšně hledá cesty, jak zaměstnat hendikepované či jak pomoci lidem, kteří se ocitli na ulici, dřív než se sami sobě ztratí.

► **Jako oceněný sociální podnikatel jste byl opakovaně zván na Světové ekonomické fórum, co vám to dalo?**

Víte, jsem spíš vesnický kluk, takové akce mne moc nelákají, ale přesto mi ta setkání hodně dala. Poprvé jsem tam zažil, co to obnáší, když se někdo brainstormingovým způsobem zabývá určitým tématem. Poprvé, to bylo v Evianu ve Francii, jsme se tři dni věnovali jednomu konkrétnímu tématu. Skupinu deseti patnácti lidí animoval univerzitní profesor, znalý tématu a natolik komunikačně zdatný, že dokázal nenásilně vést skupinu k nějakým závěrům. V naší skupině byli lidé z Asie, z Afriky i ze Západu. Sympatické bylo, že všichni uměli naslouchat a reagovat na druhé. To, co se prodiskutovalo, jsme pak velmi stručně formulovali a sdíleli s dalšími skupinami.

► **Jakému tématu jste se věnovali?**

Vybral jsem si skupinu, která se zabývala korupcí. Bohužel diskuse ukázaly, že je to ještě vážnější téma, než by se zdálo. Nové pro mne tehdy bylo, že boj s korupcí nelze vyhrát. Nemá to smysl. Jak říkával Kafka, největším pokušením zla je výzva k boji. Je to jako boj s ženami, který končí v posteli. Korupce bohužel souvisí s nastavením procesů ve společnosti, někde může jít o organizované výpalné, jinde o ovlivňování veřejných zakázek. „Stačilo by“ nastavit právo a jeho vymáhání tak, aby to s korupcí prostě nebylo tak snadné. Jsou země, které se bez korupce obejdou.

Paradoxní je, že nakonec – co se týče prestiže, ale i ekonomické a ekologické efektivity je korupce efektivnější než jiné, transparentnější postupy. Můžete s tím nesouhlasit, můžete odmítat něco takového přijmout, ale je to tak. Stačí se zamyslet, kolik podnikatelů je obecně známých, protože balancují na hraně zákona, a kolik známe těch, kteří se proslavili svou férovostí nebo poctivostí. Už tenhle fakt hodně vypovídá!

► **Vy patříte k těm, kdo se proslavili sociálním podnikáním, obdržel jste za ně i několik ocenění. Označil byste se za sociálního podnikatele?**

Ne, mně to je dost jedno. A hlavně každý podnikatel by měl být sociálně ohleduplný.

Už když někoho takhle nazvete nebo se tím někdo ohání, tak už to krapet zavání. Když se o sociálním podnikání hovoří jako o něčem speciálním, ukazuje to, kolik je kolem nás stále ještě různých bariér. A zároveň je to jen další mávadlo pro politiky.

► **Co vás k sociálně ohleduplnému podnikání přivedlo?**

To je dávná historie. Za socialismu jsem pracoval v ZPA Čakovice. Když jsem podepsal Chartu 77, přeřadili mě na pomocné práce. Nemohl jsem pořádně dělat nic tvůrčího a pak se naskytla skvělá příležitost, a sice že bych mohl dělat dobrovolného učitele v Jedličkově

ústavu v oboru nazývaném technicko-administrativní práce. Zkusil jsem to a ukázalo se, že většina žáků si nechce na počítači jenom hrát. Vedení Jedličkova ústavu by bylo bývalo stačilo, kdybychom hráli na počítačích hry, ale to pro mě bylo málo. Podařilo se členy kroužku nadchnout pro programování a spoustu dalších věcí. Otevřelo mi to oči i jinak. Žáci třeba nesměli do prvomájového průvodu, režim by nesnesl, aby invalidní děti zdravily vrcholné politiky!

Po roce 1990 se mi jeden z těch vozičkářů ozval. Získal vybydlené prostory v centru Prahy a chtěl tam otevřít zkušebnu a výdejnu zdravotních pomůcek. Nikdo mu ale nechtěl půjčit, tak jsme to rozjeli spolu. Od začátku jsme do toho šli jako rovnocenní partneři. Museli jsme najít model, kdy se to vyplatí oběma. Žádný sentiment.

► **Jak to myslíte?**

Lítost znamená, že druhému nedokážu pomoci. Ale já nedělám charitu, to umějí jiní.

► **Podnikat ve zdravotnictví znamená utkat se s velkými hráči. Vnímali jste tehdy podnikatelské riziko?**

Jasně. Bylo to riziko. Dával jsem do toho vlastní peníze. Ale nic moc na tom nevymyslíte. Výsledek nemáte v ruce, jenom pádlo.

VOJTĚCH SEDLÁČEK (*1947)

je český podnikatel, zakladatel Agentury ProVás s.r.o. a Obslužné spol. s r.o. Obě společnosti vytvářejí pracovní a podnikatelské příležitosti pro osoby se zdravotním omezením.

Od roku 1969 pracoval jako technik a programátor sálových počítačů v Závodech průmyslové automatizace v Čakovicích a později ve Výzkumném ústavu matematických strojů. V roce 1990 se stal starostou Roztok u Prahy a byl zvolen statutárním reprezentantem Občanského fóra. V roce 1991 byl jmenován vedoucím Úřadu vlády České republiky. Od roku 1992 byl ředitelem a členem představenstva tiskárny ČTK Repro. V roce 1995 byl zvolen předsedou představenstva a ředitelem Občanského penzijního fondu. V roce 1998 byl náměstkem ministra vnitra pro bezpečnost.

V roce 2014 založil projekt *Nejdřív střecha*, který pomáhá bezdomovcům v duchu konceptu *Nejdřív bydlení*. V roce 2020 založil projekt *Nejdřív doma*, pomáhající k sociálně udržitelnému bydlení. V roce 2007 získal titul Sociální podnikatel roku, v roce 2015 cenu Via Bona. Je ženatý, s ženou Jaroslavou vychovali pět dětí.

Vojtěch Sedláček:

Komerční banky počítají s tím, že až třináct procent dlužníků nezvládá splácet úvěry. Mně nesplácí jeden ze čtyř dlužníků. To není až takový rozdíl. Přitom tihle lidé mají mnohem hlouběji do kapsy než ti, kdo si půjčují v bankách.“

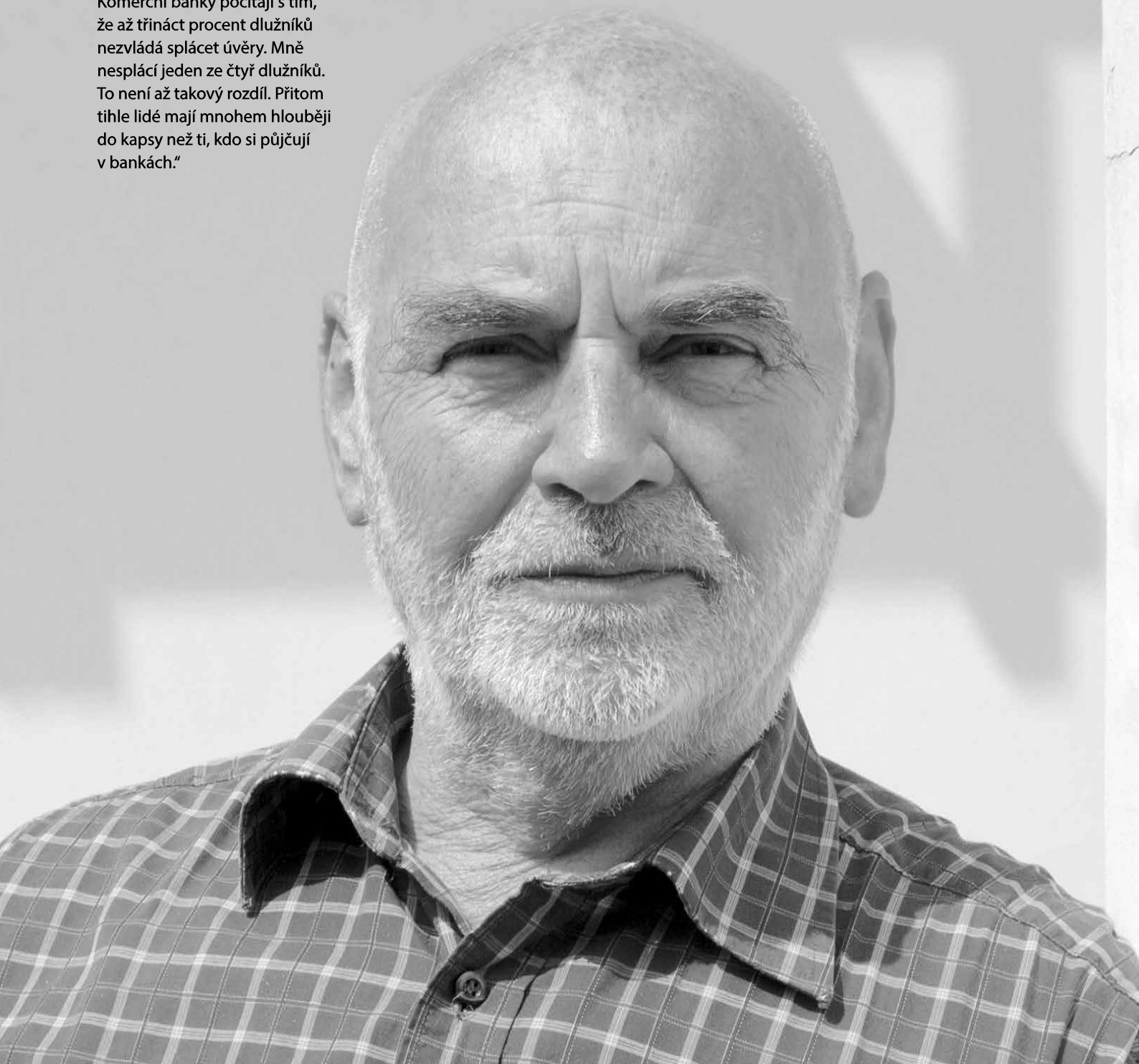

foto Julie Štybnarová

Přitom hned zkraje se naše představy rozcházeły. Kolega, ač sám invalida, nechtěl, aby v prodejně pracovali hendikepovaní, aby to neodrazovalo zájemce. Já jsem do toho podniku šel naopak právě proto, že jsem věděl, jak nesnadno hendikepovaný, byť schopný, sežene zaměstnání. První firma, kterou jsem založil, se jmenovala Agentura ProVás. Myslel jsem, že budeme invalidům zprostředkovávat práci. To se nám však nedařilo. Nikdo je zaměstnat nechtěl. Zkusil jsem je tedy zaměstnávat napřímo, na vlastní účet. Tedy nedohazovat pracovníky, ale firmám nabízet jejich práci přímo.

► Jak tenhle projekt prodejny zdravotních pomůcek dopadl?

Dobře, funguje dodnes, a dává práci třiceti lidem. Ale nebylo to tak vždycky. Po dvaceti letech jsem rekapituloval, jak se jednotlivým střediskům v našich dvou firmách dařilo, a je fakt, že většina z nich krachla. Ale některá fungují dodnes. Za těch 26 let jsme ale nikdy nebyli ve ztrátě.

► Nakonec jste se stal zaměstnavatelem a prostřednictvím Agentury ProVás a společnosti Obslužné poskytujete širokou škálu →

→ **služeb – od správy webů či písemností, přes provozování kavárny a Keplerova muzea po prodej včelích produktů v Přerově.**

Ano, nechtěl jsem se pouštět mezi domácí dílny, záleželo mi na tom, aby hendikepovaní kolegové byli mezi lidmi. Vylepujeme plakáty pro kulturní účely, nabízíme šatnářské služby, obsluhujeme telefonní ústředny. Začali jsme spravovat archivy. Některé instituce by samy o sobě hendikepované nezaměstnaly, ale když s nimi – naším prostřednictvím – udělaly dobrou zkušenost, časem je „přetáhly“.

► **To je asi ideální situace, ne?**

Ano, emancipace na obou stranách.

► **Řekl byste, s odstupem času, že se vám tohle podnikání daří?**

Těch středisek jsme založili přes třicet. Jedno z nich skončilo například proto, že invalidovi, který ho měl na starosti, jsem pomáhal také s kandidaturou do parlamentu a skutečně se do něj dostal. To přece není prohra. Jindy se prostě ukázalo, že ta prvotní myšlenka není dost nosná.

Máme střediska v různých městech, aniž bychom to nějak plánovali, prostě se odtud někdo ozval a podařilo se nám něco společně vymyslet. V Přerově jsme třeba plánovali výlep plakátů pro kulturní účely, ale ukázalo se, že po tom nebyla taková poptávka. Výlep se dlouhodobě neudržel. Mezitím se však na nás obrátil místní včelař a spolupráce v prodeji včelích produktů funguje bezvadně. Právě v této době se ta prodejna osamostatňuje, už to nebude naše středisko.

► **Je fascinující, s jakou pružností a rozhledem dokážete vyhmátnout, co by mohlo fungovat, a když se nápad opravdu chytne, necháte ho jít dál svou cestou.**

Když беру někoho do týmu, mám jedinou podmínku: ochotu ke vstřícné komunikaci. Nic jiného. Partner může být jakkoliv hendikepovaný, nebo třeba může odmítat dělat s někým v partě, nebo snadno zaspí... dobře, ale musí to říct, nesmí uhýbat před rozhovorem.

Taková spolupráce může mít úplně nečekané důsledky. Vezměme si třeba Haničku, dospělou ženu s Downovým syndromem. Domluvili jsme se, že bude prodávat na stánku na staroměstské věži pragensie. Varovali mne, že nedokáže zacházet s penězi, že se může nechat ošidit. Pro mne bylo hlavní, že sama by nikoho neošidila. Vedle na patře měla kolegu, který byl velmi urputný a arogantní, vlastně tam všechny terorizoval. Jednou se obrátil na Haničku svým arogantním stylem a ona to pochopila tak, že je raubíř a začala mu skládat na pult pohlednice a další zboží, ať si to vezme. Jeho to ještě víc rozčílilo, zesílil hlas a ona mu tedy podala peníze z kasy. Ten chlap byl tak zaskočen, že se zhroutil. Ještě ten den mi volal, že na Haničku nebude nikdo křičet, koho tím myslel, neřekl, a přinesl jí nějaké odznaky. Od té doby se tam úplně proměnila atmosféra.

► **To je to, co vás na sociálním podnikání baví?**

Ano, mě baví lidé.

Pomoc má v sobě čertovo kopyto: když vám pomáhám, jsem vám svým způsobem nadřazen, mám „právo“ očekávat vděčnost. Ten vztah je z principu nerovný a to není dobře. Vytváří to nezdravé vztahy. (Proto je dobře, když se v sociální oblasti angažují profesionálové, kteří snesou, že jim někdo nepoděkuje, že se na ně třeba klient oboří. Pomoc má být diskretní, ohleduplná.)

Já se snažím stavět na partnerství. Třeba v projektu *Nejdřív doma* vidím, jak ty půjčky lidem viditelně pomáhají, jak za rozumné peníze

nespadnou na dno a děti nejdou do ústavu! A ještě se přitom dostanu k oblíbenému programování, abych všechny ty půjčky, splátky a termíny zvládl sledovat. Ale je to půjčka, ne dar, rozumíte?

V projektu *Nejdřív střecha* pomůže lidem bez domova dostat se ven ze srabu již patnáct set korun. A to jen proto, že nikoho k ničemu nezavazují, nemám žádnou další podmínku, než aby odešli s terénním pracovníkem a nezůstali na ulici.

Nejdřív doma se ale týká především rodin. Úžasné je, když mi pak na transparentní účet pošlou peníze i úřady práce či jiné instituce, protože vědí, že jsem je před časem půjčil jejich klientovi. Nebo že mi poskytnou prostředky na další půjčky státní úředníci jako třeba soudci, protože vidí, že tahle pomoc je rychlá, účinná a transparentní.

► **Počkejte, mohl byste tyhle dva projekty víc vysvětlit?**

Projekt *Nejdřív střecha* jsme rozjeli s pražskou *Nadějí* v roce 2014. Je založen na tom, že na ulici se člověk ocitne docela snadno a je důležité těmto lidem pomoci rychle, dokud se ještě sami v sobě neztratí. Existují různé azylové domy, ty ale chtějí stovku za noc a tu ti lidé mnohdy nemají, podobně to může narazit na možnosti pomáhající organizace. V takových případech bezplatně a bez dalších podmínek zajišťujeme na třicet dnů nocleh ke stabilizování jejich situace. Dnes projekt běží pod Výborem dobré vůle a spolupracujeme s mnoha pomáhajícími organizacemi. Úspěšnost návratu do normálního života je v této fázi docela dobrá, 56 procent.

Projekt *Nejdřív doma* běží přes rok. Připravoval jsem ho dva roky. Měl jsem před očima mladé lidi z dětských domovů, kteří mohou v osmnácti vypadnout z dětského domova. A většina z nich to také udělá, škola, neškola. A 97 % z těch, kdo odejdou, si už školu nikdy nedodělá. Proč? Časový vzorec jejich uvažování je spíš den než měsíc, natož rok. Objížděl jsem dětské domovy a bvil se s těmi odrůstajícími dětmi, co by tak potřebovali. Jejich odpověď byla: cigarety. Došlo mi, že s tímhle přístupem k plánování budoucnosti pro ně bude problém každá větší platba. Neušetří si třeba na kauci, aby si mohli pronajmout byt.

Řešení vypadalo jednoduše: zařídíme jim bezúročné půjčky. Jenže standardní půjčky musí mít úrok a také sankce při nesplacení. To pro mne bylo nepřijatelné. Nechtěl jsem násobit pasti, do nichž by mohli spadnout. Nemohl jsem tedy využít bank. Nadace nemožnou půjčky vůbec poskytovat. Řekl jsem si tedy, že to budu dělat „na vlastní triko“. Úroky po nikom nechci a sankce je, že vypovím smlouvu a dluh bude zapomenut. Do dneška díky projektu bydlí přes sedmdesát rodin, které by jinak skončily na ulici a děti v dětských domovech. Pomoc spočívá v uhrazení kauce, poplatku realitce, zaplacení prvního nájmu apod. Je to ovšem půjčka, počítáme s tím, že peníze vrátí, tedy větší část.

► **A tahle velkorysost a důvěra se vám vyplácí?**

Rozhodně. Nepochybně se vyplácí! Komerční banky počítají s tím, že až třináct procent dlužníků nezvládá splácet úvěry. Mně nesplácí jeden ze čtyř dlužníků. To není až takový rozdíl. Přitom tihle lidé mají mnohem hlouběji do kapsy než ti, kdo si půjčují v bankách. Tuhle mi třeba volala jedna paní, že omylem zaplatila splátku šest set korun dvakrát a zda jí jednu splátku můžu poslat zpět, že jí ty peníze moc chybí. Když znáte takové příběhy, nedokážete pochopit, jak mohou poslanci schválit zákon, který umožňuje krádit sociální dávky.

Náš projekt má oproti darům ještě jedno kouzlo. Splátky prvních

půjček tvoří zdroje na další půjčky. Když dáte peníze na charitu, je to fajn, ale tady vás může těšit, že ty vaše peníze pomohou vícenásobně.

► **Skoro se zdráhám uvěřit, že to funguje tak hladce.**

Ten poměr se možná ještě bude zlepšovat. Ze začátku jsme nedokázali úplně odhadnout lidi. Třeba jsme půjčili jedné ženě, a jakmile peníze dostala, přestala komunikovat. Nepodařilo se nám udržet kontakt, jedinou podmínku, na které trvám. Kdyby řekla, že nemůže splácet, splátky by se odložily o půl roku. Dluhy se nevyřeší pálením mostů. Prostě udržovat komunikaci je trvalým úkolem každého, nejenom sociálních pracovníků.

Mám v kanceláři obraz, lidská ruka na něm vyčuhuje z kalné vody a snaží se něčeho zachytit. Tak to je. Mohu druhému pomoci, když vytáhne ruku z toho, v čem se topí. Když hledá pomoc. Za tyhle lidi máme odpovědnost. Pročesávat kalné vody nazdařbůh po nás nikdo nechce. Můj oblíbený Charles Bukowski říká: „Když chcete zachránit svět, musíte zachraňovat lidi po jednom, cokoli jiného je buď romantickéj úlet, nebo politika.“

► **Vy jste se nicméně čas od času politice věnoval. Po roce 1990 jste byl zvolen starostou Roztok u Prahy za Občanské fórum, později jste zastával funkci vedoucího Úřadu vlády či náměstka ministra vnitra. Jako politik byste třeba mohl spolupřevádět pří-
větivější sociálněji legislativu?**

Zkraje devadesátých let jsem měl možnost nahlédnout do politické kuchyně docela zblízka. Rychle jsem si uvědomil, že politik musí mít určitou výbavu, kterou já nemám. Zmíním dvě vlastnosti, nemluvě o tom, že musíte umět lapidárně říkat složité věci, což bych, myslím, zvládl: předně musíte mít pořad před očima dav, ne jednotlivce, a pak musíte umět dávat dohromady šik. To třeba uměl, zvláště ze začátku i bez dalších ohledů, Václav Klaus. Neříkám, že to stačí, ale politiku bez toho úplně dělat nejde.

Už Nietzsche si všiml, že zástup miluje svého ješitného mluvčího. Lidé se společně vzdávají své individuality a rozpouštějí se v síle davu. Dav nevnímá argumenty, slyší jen na obrazy. Je vděčný vůdci, že se pro zástup „obětuje“. Takové politiky doba žádala, ne takové, jako jsem já.

Zkoušel jsem mnohokrát obcházet zákonodárce s různými návrhy a ukázalo se, že to nikam nevede. Poslancům nelze poradit. Oni se radí s průzkumy veřejného mínění. Málokdo tomu odolá. Když se nedávno projednávala novela zákona o dávkách v hmotné nouzi, zvaná třikrát a dost, ptal se mě jeden reportér, zda bych mu mohl uvést aspoň jeden případ vydlužitele, který není Rom. Rozumíte, o co mu šlo? Nemám žádnou evidenci, kdo se hlásí k jaké národnosti. Podle jména jsem si tipnul, že někteří asi nebudou Romové. Ale co to dokazuje? Není spíš pozoruhodné, že většinu půjček si vzali Romové a většina z nich standardně splácí?

Mě by taková politika nadmíru vyčerpávala. Věnuji se raději něčemu, co mi roste pod rukama a co mi dělá radost.

► **Jak vlastně si projekty vybíráte? Jak poznáte, že budou pro radost?**

To tak nějak přijde. Tuhle mi zavolał bohatý developer, že se mu líbí projekt *Nejdřív doma* a abych ho rozšířil pro seniory na Praze 7. Moje první reakce byla, že to nejde, projekt není primárně ani pro seniory, ani ho nejde omezit na určitou lokalitu. A ten podnikatel mi na to odpověděl: „Tak to vymyslete.“ A právě to mne na tom baví. Hned

z prvních informací se totiž ukázalo, že máme nějakých dvě stě tisíc zapomenutých seniorů. Takových, které se nepodařilo zachytit při sčítání lidí, o kterých nevědí obvodní doktoři. Tak na to zkusíme jít jinak: v projektu *Nejdřív souseď* vyzýváme pozorné sousedy, aby si osamělých seniorů ve svém okolí všímali. Aby sdělili, zda jejich zapomenutý soused má vůbec někdy teplé jídlo. Zkoušíme to pilotně na Praze 7. Zapomenutých lidí tam může být stovka nebo taky tisíc. A když se někdo takový najde, zajistíme mu nejenom teplé jídlo, ale i další potřebnou pomoc.

► **Jak to ale funguje ekonomicky? Kdo to zaplatí?**

Víte, to je jednoduché, dám do začátku dvě stě tisíc korun ze svého, podobně jako partner, a když se myšlenka chytí, další peníze se najdou. V tomhle případě se už ukazuje, že nejde jen o jídlo, někdo potřebuje opravit záchod a neví, jak na to, nebo třeba potřebuje doplnit léta zanedbaný šatník. A díky speciálně vyškoleným streetworkerům, kteří umějí mluvit s lidmi, kteří žijí zamčení doma, dokážeme ty osamělé lidi propojit s místní charitou, kostelním spolkem, s potravinovou či nábytkovou bankou.

Už za mnou byla redaktorka z ČT, že se jí to líbí a chtěla by o tom něco natočit. Ale tak rychle to nejde, nejdřív to musíme doopravdy rozjet.

► **Podle některých sociálních vědců je problémem České republiky rozevírání příjmových nůžek. Žijí mezi námi početné skupiny lidí, kteří se cítí na okraji společnosti, bez vlivu, bez perspektivy. Máte podobnou zkušenost?**

To je vážný problém. Lidí, kteří jsou na okraji, kteří se cítí zneuznaní, je hodně. Možná milion. A protože z nich většina nechodí k volbám, politici je ignorují. Vemte si exekuce. Zaměstnám bezdomovce invalidu, a jakmile se ta informace dostane na úřad práce, v tu chvíli mám zahlcenou datovou schránku požadavky exekutorů. Proč nemáme systém, v němž by všechny exekuční požadavky řešil jeden exekutor jako v Německu? Jeden můj zaměstnanec má dluhy ve výši jeden a půl milionu a těch exekucí má čtrnáct. V Německu neuplatníte u soudu požadavek na vymožení dluhu, jestliže neprokážete, že jste půjčoval prokazatelně solventnímu člověku. A pojďme dál: když po pěti letech v Německu u soudu prokážete, že jste se nevyhýbal splácení, i kdybyste nesplatil skoro nic, šestý rok budete oddlužen. Bez dalších podmínek. A u nás?

Máme zákon o lichvě, ale kolikrát se použil?

Tohle bohužel nemá řešení, dokud se ve společnosti nenajde dost lidí, kteří si uvědomí, že cosi je v naší zemi nastaveno špatně. A nemluví jenom o zákonech.

► **V čem je tedy jádro problému?**

Bernard Bolzano říká, že chudoba druhého souvisí s naším dostatkem. My jsme prostě měli víc štěstí. Můžete říct, že jste se vypracoval, ale někdo vám musel dát prostor, aby to *vypracování* mělo efekt. Příběhy lidí na okraji často začínají mizerným rodinným zázemím, špatnou partou, často nešťastným souběhem událostí. Máme-li to štěstí, že se máme dobře, měli bychom být vděční, a hledat adresáta své vděčnosti. Bolzano upozorňuje, že jeden blahobytný nemůže ignorovat chudobu druhého.

Mnozí lidé si to uvědomují. Těší mě, když rozjede nějaký projekt a lidé spontánně začnou pomáhat nebo posílat peníze.

Josef Beránek